

αἰδίου μὴ δοῦναι τὴν χάριν ταύτην προδιετάξατο, ἀποδοκιμάσαι λέγεται, ὡς ἐν τῷ Μαλαχίᾳ· „Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα“. Τῷ δὲ τῆς τοιαύτης διακρίσεως λόγῳ ἡ θεία καταλαμβάνεται ἐκλογή, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους· „Ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου“. Δῆλον οὖν, ὅτι προορισμὸς καὶ ἀποδοκιμασία καὶ ἐκλογή, μέρος τι τῆς θείας προνοίας. Οὐδ' ἐπάγουσιν ἀνάγκην. Ἡ γὰρ θεία πρόνοια, ὡς δέδεικται, τὸ ἐνδεχόμενον τῶν πραγμάτων οὐκ ἀναιρεῖ. Ὅτι δὲ τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ἐκλογῆς οὐκ ἔστιν αἴτιον ἀνθρώπινά τινα ἔργα, δῆλον ἢ γένοιτ' ἂν f. 139 οὐ μόνον ἐκ τοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τοῦ προορισμοῦ οὕσαν ἀποτελεσμα, ὑπὸ τῶν ἔργων μὴ προλαμβάνεσθαι ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρωπίνων ἔργων 10 αὐτὴν προηγείσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τὴν θείαν θέλησιν καὶ πρόνοιαν αἰτίαν εἶναι τῶν γινομένων. Ἀδύνατον δὲ εἶναι τι αἴτιον τῆς θείας θελήσεως καὶ προνοίας, εἰ καὶ τῶν τῆς προνοίας ἀποτελεσμάτων, ὁμοίως δὲ καὶ προορισμοῦ τινός, δύναται ἑτέρα εἶναι αἰτία. „Τίς γάρ, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, δέδωκεν αὐτῷ πρότερος, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ 16 αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα· αὐτῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν“: —

LIVRE QUATRIEME.

Préambule.

BIBLION TETARTON.

I. — Προοίμιον.

„Ἴδου ταῦτα ἐκ μέρους τῶν ὁδῶν αὐτοῦ εἴρηται, καὶ εἰ μόλις μικρὰν σταγόνα τῶν λόγων αὐτοῦ ἀκηκόαμεν, τίς δυνήσεται τῆς αὐτοῦ βροντῆς τὴν μεγαλειότητα καταλαβεῖν“, ἐν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ φησὶν ὁ Ἰώβ.

Πασῶν γὰρ τῶν τελειοτήτων ἐκ τῆς ἄκρας κορυφῆς τοῦ Θεοῦ κατερ- 80 χομένων, ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν ταπεινοτέρων ἀρχόμενος, καὶ κατὰ βαθμὸν ἀνιών, ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἀφικνεῖται, τοῦ Θεοῦ δεδωκότος αὐτῷ τὴν δύναμιν τοῦ οὕτως ἀνιέναι. Καὶ εἰσὶν αἱ ὁδοὶ αὗται μία, ἥτε τῶν πραγμάτων ἐκ τοῦ Θεοῦ δηλονότι κατάβασις εὐτακτος μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων κτισμάτων αὐτοῦ, ὡς ἡ ἡμετέρα πρὸς τὴν θείαν γνῶσιν ἀνάβασις 85 ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἀρχομένοις καὶ κατὰ βαθμὸν ἀνιοῦσιν. Καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν γὰρ κινήσεων ἡ αὐτὴ ἔστιν ὁδὸς δι' ἣν ἀνιμεν καὶ κάτιμεν, τῷ λόγῳ τοῦ τέλους καὶ τῆς ἀρχῆς διαφέρουσα.

2 Mal. 1, 2, 3

4 Eph. 1, 4

14 Rom. 11, 36, 34

27 Iob, 26, 14

Ἄλλὰ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν οὐδὲ αὐτὰς τὰς ὁδοὺς γινώσκειν
 τελείως δυνάμεθα, οὔτε τῶν συμβεβηκότων ἀπάντων τοῖς πράγμασι δυνά-
 μενοι γινώσκειν ἔχειν περιληπτικὴν, οὔτε πολλῶ μᾶλλον τῶν φύσεων αἷς
 ταῦτα συμβέβηκεν, οὔτε ἔτι μᾶλλον τῆς τάξεως τῶν πραγμάτων, καθ' ἣν
 ὑπὸ τῆς θείας προνοίας κάλλιστα διατίθενται καὶ σοφώτατα. Καὶ αὐτῶν
 οὖν τῶν ὁδῶν οὕτως ἀτελῶς γινωσκομένων ἡμῖν, τὴν ἀρχὴν τῶν ὁδῶν
 πῶς δυνησόμεθα φθάσαι τῷ νῷ, ἥτις ἀσυγκρίτως τὰς ὁδοὺς ὑπερβαίνει,
 ὧν καὶ τελείως γινωσκομένων, οὐκ ἂν τελείως ἐγινώσκετο αὕτη; Ἀμυδρᾶς
 οὖν οὔσης τῷ ἀνθρώπῳ τῆς γνώσεως τῆς περὶ τοῦ Θεοῦ διὰ τούτων τῶν
 ὁδῶν, διὰ τὴν οἰκείαν ἡξίωσεν ὁ Θεὸς ἀγαθότητα ἀποκαλύψαι τινὰ τὸν
 ἀνθρώπινον νοῦν ὑπερβαίοντα, φυλαττομένης καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς
 συστοίχου τοῖς ἀνθρώποις τάξεως, ὥστε δηλονότι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ
 ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ τέλειον προΐεναι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀποκαλύπτονται ὡς
 ἀκοῇ πιστευόμενα μόνον, οὐ νοούμενα ὑπ' αὐτῶν· ἀπαλλαγέντες μέντοι
 τῆς τῶν αἰσθητῶν συμπλοκῆς, ἀναχθήσονται πρὸς τὸ νοεῖν τὰ νῦν ἀπο-
 καλυπτόμενα.

Τριπλῆς οὖν οὕτω τῆς γνώσεως περὶ τῶν θείων οὔσης ἐν τοῖς ἀν-
 θρώποις ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐγκατατίθεισι τοῖς ῥήμασιν ἅπασαν ὁ Ἰωβ τοῖς
 εἰρημένους. Τῷ γάρ· „Ἴδού ταῦτα ἐκ μέρους τῶν αὐτοῦ ὁδῶν εἴρηται“,
 τὴν διὰ τῶν κτισμάτων ἀνοδὸν τοῦ ἡμετέρου νοῦ δηλοῖ· προστίθεισι δὲ
 „ἐκ μέρους“, διὰ τὴν ἀτελή καὶ τῶν ὁδῶν τούτων γινώσκειν. „Ἐκ μέρους
 γὰρ γινώσκομεν“, φησὶν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ. Τῷ
 δὲ καὶ· „Εἰ μικρὰν σταγόνα τῶν λόγων αὐτοῦ ἀκηκόαμεν“, τὴν δευτέραν
 γινώσκειν δηλοῖ, τῶν διὰ λόγων ἀποκαλυπτομένων ὥστε πιστεύεσθαι· ἢ γὰρ
 πίστις, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους, „ἐξ ἀκοῆς ἐστίν· ἢ δ' ἀκοῇ διὰ λόγου
 Θεοῦ“, περὶ οὗ λέγεται ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ
 ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστίν“. Ἐπεὶ δ' ἡ ἀτελής αὕτη γινώσις
 ἀπόρροιά ἐστι τῆς τελείας ἐκείνης γνώσεως, δι' ἣς ἡ ἀλήθεια ἐν ἑαυτῇ
 καθορᾶται, ὅταν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ ἀγγέλων μεσιτευόντων ἀποκαλύπτηται
 τῶν τοῦ Πατρὸς τὸ πρόσωπον ὁρώντων, οἰκείως ταύτην ὀνομάζει σταγόνα.
 Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντα τὰ μυστήρια ἀποκαλύπτονται ἡμῖν, προσέθηκε „μικρὰν“,
 ὡς ὁ Κύριος εἶπε· „Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν
 ἄρτι“· καὶ ταῦτα δὲ τὰ ὀλίγα ὑπό τισι παραπετάσμασι καὶ εἰκόσι λόγων
 προβάλλονται, ἵν' οἱ σπουδαῖοι μόνον γινώσκωσιν, οἱ δ' ἄλλοι ὡς ἀπό-
 κρυφα τινὰ σέβοντο, οἱ δ' ἄπιστοι διαρρηγνύουσι μὴ δύνασθαι, ὡς ἐν τῇ
 πρὸς Κορινθίους πρώτῃ· „Ὁρῶμεν νῦν δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι“.
 Προσέθηκε δὲ „μόλις“, ἵν' ἡ δυσχέρεια | δήλη γένηται. Τῷ δὲ ἐξῆς τὴν

ἅ κάλλιστος A 25 Rom. 10, 17 26 Ioh. 17, 17 32 Ioh. 16, 12 35-36 ὡς
 ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους écrit deux fois A

τρίτην δηλοῖ γνῶσιν, δι' ἣν γινώσκεται ἡ πρώτη ἀλήθεια οὐχ ὡς πιστευομένη, ἀλλ' ὡς ὁρωμένη· „Ὁψόμεθα γάρ αὐτὸν καθὼς ἐστίν“, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ Ἰωάννου λέγεται. Ὅθεν φησὶ καταλαβεῖν, ἀλλ' οὐδ' ὀλίγον τι τῶν θείων μυστηρίων καταληφθήσεται, ἀλλ' αὐτῇ ἡ θεία μεγαλειότης ὀφθήσεται, καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀγαθῶν τελειότης, ὡς ἐν τῇ Ἐξόδῳ πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἶρηται· „Ἐγὼ δεῖξω σοι τὸ πᾶν ἀγαθόν“. Ὅτι δὲ οὐ παραπετάσμασιν αὐθις προβληθήσεται καλυπτομένη, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εἶρηται· „Ἐρχεται ὥρα, ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίᾳ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελωῦ ὑμῖν“, εἰκότως εἶπε „βροντὴν“ πρὸς τὴν ἐνδιδομένην φανέρωσιν. 10

Τούτων τῶν ῥημάτων καὶ τῇ ἡμετέρα ἀρμοζόντων προθέσει μετὰ τοῦ Ἰωβ καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐκ μέρους τῶν ὁδῶν αὐτοῦ ἡμῖν εἶρηται, καθόσον δηλαδὴ ὁ φυσικὸς λόγος εἰς τὴν τῶν θείων γνῶσιν διὰ τῶν κτισμάτων ἐλθεῖν ἔχει, ἀτελῶς μέντοι κατὰ τὴν ἡμῶν δύναμιν. Νῦν περὶ τῶν δι' ἀποκαλύψεως προβεβλημένων ἡμῖν ὥστε πιστεῦσθαι ἐροῦμεν, ὧν ὥσπερ τινὸς σταγόνης μικρᾶς ἐκ τῆς Γραφῆς ἡμῖν κατιόντων αὐθις δυναμένοις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὴν βροντὴν τῆς αὐτοῦ καταλαβεῖν μεγαλειότητος, τὰ μὲν ἐν τοῖς λόγοις τῆς ἱερᾶς Γραφῆς παραδιδόμενα ὡς ἀρχᾶς ληψόμεθα, καὶ τὰ κρυφίως ἡμῖν παραδεδομένα αὐτοῖς τε πειρασόμεθα ἀμηγέπη τῷ νῷ συλλαβεῖν καὶ τῆς τῶν ἀπίστων διεκδικῆσαι ὕβρεως, πόρρω κειμένης τῆς τοῦ τελείως αὐτὰ γινώσκειν προλήψεως. Ἀποδεικτὰ γὰρ οὐ λόγοις φυσικοῖς, ἀλλὰ ῥητοῖς τῆς Γραφῆς, οὐκ ἀντικείμενα μέντοι τοῖς φυσικοῖς λόγοις· διὸ ῥαδίως αὐτῶν προασπίζομεν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀπίστους μάχῃ. Ἀνάγκης δ' οὐσης τῇ αὐτῇ ὁδῷ προῖέναι καὶ περὶ τῶν ὑπὲρ λόγον πιστευομένων ἢ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω προῆιμεν περὶ τὰ λόγῳ καταλαμβανόμενα περὶ Θεοῦ, μιᾶς οὐσης τῆς ὁδοῦ, ὡς πρότερον εἶρηται, τῶν τε ἐκ τοῦ Θεοῦ κατιόντων ἡμῖν ἢ φυσικῶς, ἢ δι' ἀποκαλύψεως, καὶ τῆς δι' αὐτῶν ἡμῶν ἐπ' ἐκείνον ἀνόδου, πρῶτον μὲν | πραγμα- f. 140^v τευόμεθα περὶ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ ὑπὲρ λόγον προτεθέντων πιστεῦσθαι, οἷα ἐστὶν ἡ τῆς Τριάδος ὁμολογία· δεύτερον, περὶ τῶν ὑπὲρ λόγον παρὰ Θεοῦ γενομένων, ὥσπερ τοῦ τῆς σαρκώσεως ἔργου καὶ τῶν ἐπομένων αὐτῇ· τρίτον περὶ τῶν ὑπὲρ λόγον ἐν τῷ ἐσχάτῳ τοῦ ἀνθρώπου τέλει τῷ ἀνθρώπῳ προσδοκωμένων, ὥσπερ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς δόξης τῶν σωμάτων, καὶ τῆς αἰδίου μακαριότητος τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν τούτοις συμπλεκόμενων, ἐκτιθέντες οὐ τὴν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς παράδοσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἢ ἀσέβεια κατὰ τῆς ἀληθείας ἐξεῦρεν ἐπιχειρήματα, καὶ τὰς λύσεις αὐτῶν.

2 I Ioh. 8, 2 6 Ex. 33, 19 8 Ioh. 16, 25 11-12 Τούτων τῶν ῥημάτων ... λέγομεν sic A. Il faudrait l'accusatif

II. — "Ότι ἐν τοῖς θείοις, γέννησις καὶ πατρότης καὶ υἱότης.

Παραδέδωκε γὰρ ἡμῖν ἡ Γραφή ταῦτα τὰ ὀνόματα, Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μαρτυροῦσα. Λέγεται γὰρ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον· „Οὐδεὶς οἶδε τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱός“· καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κατὰ Μάρκον· „Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ“· καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ὁ Πατήρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν αὐτῷ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ“· καὶ αὐθις· „Ὡσπερ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ“· καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Ὁ προ-
 10 ἐπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἀγίαις περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ“· καὶ ἐν ταῖς Παροιμίαις· „Τί τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τί τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰ ἐγνώκας“; καὶ ἐν Ψαλμοῖς· „Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε“· καὶ πάλιν· „Αὐτὸς
 15 ἐπικαλέσεται με· πατήρ μου εἶ σύ“. Εἰ δὲ τὸ μὲν· „Κύριος εἶπε πρὸς με“, πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι τὸν Δαυὶδ ἔλκοντες λέγουσιν Ἰουδαῖοι, τὸ δ' „αὐτὸς ἐπικαλέσεται με“ τῷ Σολομῶντι ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ τὰ ἑκατέρω τῶν ρητῶν συναπτόμενα οὐκ ἔωσιν· οὐ γὰρ τῷ Δαυὶδ ἀρμόζειν τό· „Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε“ καὶ τό· „Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου,
 20 καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς“, τῆς βασιλείας τοῦ Δαυὶδ οὐ μέχρι τῶν τῆς γῆς περάτων ἐκτεταμένης. Οὔτε τῷ Σολομῶντι ἀρμόζει τὸ δεύτερον ρητόν· ἐπάγεται γάρ· „Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος
 f. 141 τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, | ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ“. Ἐπεὶ δὲ τὰ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ὀνόματα γεννήσει τινὶ ἔπονται, οὐδὲ
 25 τὸ τῆς θείας γεννήσεως ὄνομα ἀπεσιώπησεν ἡ Γραφή· ἐν γὰρ τοῖς Ψαλμοῖς λέγεται· „Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε“· Καὶ ἐν ταῖς Παροιμίαις· „Οὐπω ἄβυσσοι ἦσαν, καὶ ἐγὼ ἤδη συνελήφθην· πρὸ τῶν κοιλάδων ἐγὼ ἐτικτό-
 μην“· καὶ αὐθις· „Πρὸ δὲ πάντων τῶν βουνῶν γεννᾷ με“· καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Μὴ ἐγὼ ὁ ποιῶν ἄλλους ὠδίνειν αὐτὸς οὐκ ὠδινήσω; ὁ διδοὺς
 30 ἑτέροις γεννᾶν ἄγονος ἔσομαι, λέγει Κύριος ὁ Θεός“. Ἄλλ' οὐδὲ προσήκον ἂν ἦν τὸν ἑτέρους ἀληθῶς ποιοῦντα γεννᾶν, αὐτὸν οὐκ ἀληθῶς ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα μόνον γεννᾶν, δέον ἕκαστον ἐν τῇ ἑαυτοῦ αἰτίᾳ τιμιώτερον εἶναι ἢ ἐν τοῖς αἰτιατοῖς, ὡς ἐδείχθη.

Ἔτι, δὲ καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
 35 δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός“· καὶ πάλιν· „Ὁ μονο-
 γενῆς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ἐξηγήσατο“· καὶ ὁ

4 Matth. 11, 27 5 Marc. 1, 1 6 Ioh. 3, 35 8 Ioh. 5, 21 9 Rom. 1, 1-8
 11 Hebr. 1, 1-2 12 Prov. 80, 4 13 Ps. 2, 7 14 Ps. 88, 27 26 Ps. 2, 7
 Prov. 8, 23-25 29 Is. 66, 9 34 Ioh. 1, 14

Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· „Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ“.

III. — Ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἐπεὶ δὲ τοῖς ὀνόμασι τούτοις καὶ πρὸς τὴν τῶν ὄντων δημιουργίαν ἢ ἡ Γραφή κέχρηται, ὡς ἐν τῷ Ἰώβ· „Τίς ἐστὶ τοῦ υἱοῦ πατρός, ἢ τίς ἐγέννησε τὰς σταγόνας τῆς δρόσου, ἐκ τίνος δὲ γαστρὸς πάγος ἐξεπορεύθη, καὶ κρύσταλλον ἐξ οὐρανοῦ τίς ἐγέννησεν“; προστιθέασι τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ γεννητοῦ τὸ Θεὸς ὄνομα, ἵνα ἢ τοῦ Υἱοῦ γέννησις τῆς δημιουργίας πλέον τι νοηθῇ. Ἐν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ἐν ἀρχῇ ἦν, ¹⁰ φησὶν, ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος“· καὶ ὅτι τῷ τοῦ Λόγου ὀνόματι ὁ Υἱὸς νοεῖται, δῆλον· ἐπάγει γάρ· „Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός“· καὶ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „Ἐπεφάνη ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Θεοῦ“· καὶ ¹⁵ ἐν Ψαλμοῖς· „Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα“· εἶτα ἐπάγει· „Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου“· καὶ ἐν τῷ Ἑσαΐα· „Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν“· εἶτα ἐπάγει· „Καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, Θεὸς ἰσχυρός, πατήρ | τοῦ μέλλοντος αἰῶνος“. Οὕτω τοίνυν f. 141^v ἐκ τῆς Γραφῆς διδασκόμεθα τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν, τὸν Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννηθέντα Θεὸν εἶναι, Υἱὸν δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Καὶ ὁ Πέτρος ὡμολόγησε λέγων αὐτῷ· „Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος“. Αὐτὸς ἄρα καὶ μονογενὴς ἐστὶ καὶ Θεός.

IV. — Περὶ τῆς τοῦ Φωτεινοῦ δόξης περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔλεγχος ταύτης.

Ἐπεὶ δὲ εἴωθεν ἡ Γραφή καὶ τοὺς χάριτι Θεοῦ δεδικαιωμένους υἱοὺς Θεοῦ λέγειν, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Δέδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρ- ³⁰ τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν υἱοὶ Θεοῦ“· καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Ἰωάννου· „Θεωρεῖτε οἷαν ἀγάπην ἡμῖν δέδωκεν ὁ Θεός, ὥστε ἡμᾶς υἱοὺς Θεοῦ ὀνομάζεσθαι καὶ εἶναι“. Καὶ γεννηθῆναι δὲ ἔτι παρὰ τοῦ Θεοῦ τοὺς τοιοῦτους ἡ Γραφή οὐκ ἀπεσιώπησεν, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ Ἰακώβου. „Ἐκουσίως ἡμᾶς ἐγέννησε λόγῳ ἀληθείας“· καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Ἰωάννου· „Πᾶς ὁ ³⁵ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ

1 Hebr. 1, 6 6 Iob, 38, 28-29 10 Ioh. 1, 1 12 Ioh. 14 15 Tit. 3, 4
16 Ps. 44, 7-8 18 Is. 9, 6 23 Matth. 16, 16 29 Ioh. 1, 12 30 Rom. 8, 16
32 I Ioh. 3, 1 34 Iac. 1, 18 35 I Ioh. 3, 9

μένει“· και τὸ θαυμαστότερον, ὅτι και τὸ τῆς θεότητος αὐτοῖς ἐπεφήμισεν ὄνομα· εἶπε γὰρ Κύριος πρὸς Μωσῆν· „Ἐγὼ κατέστησά σε θεὸν Φαραώ“· και ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· „Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε και υἱοὶ ὑψίστου πάντες“· Ἐπεὶ ταῦτα εἰδίσται τῇ Γραφῇ, ὑπέλαβόν τινες και τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν
 6 φιλὸν ἀνθρώπου ὄντα και ἐκ τῆς Μαρίας παρθένου ἀρξάμενον, και τῆς μακαρίας ζωῆς ἀμοιβῇ τῇ τιμῇ τῆς θεότητος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τιμημένον, υἷον τοῦ Θεοῦ τῷ τῆς υἰοθεσίας πνεύματι, και χάριτι γεγεννημένον ἐκ Θεοῦ, και κατὰ τινα πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιότητα Θεὸν ἐν ταῖς γραφαῖς λέγεσθαι, οὐ κατὰ φύσιν, ὡς ἐν τῇ Πέτρου πρώτη λέγεται· „Ἴνα γένησθε
 10 θείας κοινωνοὶ φύσεως, φυγόντες τὴν ἐν κόσμῳ τῆς ἐπιθυμίας φθοράν“· Ἡρπαζον δὲ και ἐκ τῆς Γραφῆς τό· „Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ και ἐπὶ γῆς“· Εἰ γὰρ πρὸ αἰώνων Κύριος ἦν, οὐκ ἂν ἔλαβεν ἀπὸ χρόνου τὴν ἐξουσίαν· και ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ὅτι „προώρισται υἷος Θεοῦ ἐν
 15 δυνάμει“· τὸ δὲ προωρίσθαι οὐ δοκεῖ τῷ αἰδίως ὄντι ἀρμόζειν· και ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους· „Γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ και ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε“, και τὰ ἐξῆς· ἐξ ὧν δοκεῖ τοῦ ὑπερυψῶσθαι τυχεῖν αὐτὸν ἀμοιβῇ τῆς ὑπακοῆς και τοῦ πάθους.
 f. 142 Ἐτι, ἐν ταῖς Πράξεσιν ὁ Πέτρος φησὶν· „Ἀκριβῶς γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι Κύριον και Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τοῦτον, ὃν ἡμεῖς
 20 ἐσταυρώσατε Ἰησοῦν“· Δοκεῖ τοίνυν ἀπὸ χρόνου Θεὸς γενέσθαι. Ἀλλὰ και τὰ ὑφειμένως περὶ Χριστοῦ λεγόμενα παράγουσι, οἷον τὸ γυναικείῳ βαστάζεσθαι γαστρί, τὸ τελειότατον τῆς ἡλικίας λαμβάνειν, τὴν πείναν, τὴν τοῦ κόπου χαυνότητα, τὸ ὑποκείσθαι θανάτῳ, τὸ τῇ σοφίᾳ προκόπτειν, τὸ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀγνοεῖν ἐμολογεῖν, τὸ περὶ τῆ τοῦ θανάτου
 25 ταραχῇ κατασεῖσθαι, και τὰ ὅμοια, ἃ τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ οὐχ ἀρμόζουσιν. Ταύτης τῆς θέσεως, Κήρινθος τις και Ἐβιῶν ἤρξαν ἀρχαῖοι· ἐπηύξησεν δὲ ὕστερον πολὺ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς· Φωτεινὸς δὲ ὕστερον ἐβεβαίωσεν. Ἀλλ’ οὐ κατενόησαν οὗτοι τὴν ἀληθῆ διάνοιαν τῶν ῥητῶν. Ὁ μὲν γὰρ Σολομῶν ἱκανῶς δείκνυσι τὴν γέννησιν ταύτην πρὸ πάντων
 30 ὑπάρχειν τῶν σωματικῶν, λέγων· „Οὐπω ἦσαν ἄβυσσοι, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ συνελήφθην“· Ὁθεν οὐκ ἐξ ὕλης ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ ἐκ Θεοῦ γεννηθεὶς υἷος. Διαστρέφοντες δὲ ἐν τῷ κατὰ τινα προορισμῶν τὰ ῥητὰ ἐκεῖνα νοεῖν ἐλέγχονται ἐκ τῶν τοῖς ῥητοῖς συνημμένων. Πρόσκειται γὰρ τῷ λόγῳ τοῦ Σολομῶντος ἐκεῖ· „Ὅτε ἐξυγοστάται τοὺς θεμελίους τῆς γῆς, μετ’ αὐτοῦ
 35 ἤμην ἀρμόζουσα“· Εἰ δ’ ἐν μόνῳ προορισμῷ τότε ἦν, οὐδὲν ἂν ἐδύνατο πράττειν· μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν· „Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος“, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπέταξε· „Πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο“, ὅπερ οὐκ ἂν ἦν ἀλη-

2 Ex. 7, 1 3 Ps. 81, 6 9 II Pet. 1, 4 11 Matth. 28, 18 13 Rom. 1, 3, 4
 15 Phil. 2, 8-9 18 Act. 2, 86 30 Prov. 8, 24 34 Prov. 18, 29-30

θές, εἰ μὴ πρὸ τοῦ κόσμου καθ' ὑπαρξιν ἦν, ἀλλ' ἦ μόνον ὡς ἐν προορισμῷ.

Καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ“· καὶ τό· „Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψάντός με Πατρός“, δείκνυσιν ὄντα αὐτὸν καὶ πρὸ τοῦ οὐρανοῦ καταβῆναι.

Ἔτι, τῷ προκῦψαι αὐτὸν ἐνεκεν ἀγαθῶν ἔργων ἀνθίσταται τὸ ἀποστολικόν· „Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἔτι, τῶν χάριν ἐσχηκότων Θεοῦ μείζων ὁ Μωϋσῆς, ᾧ ἐλάλησεν ὁ 10 Κύριος, ὡς ἐν τῇ Ἐξόδῳ λέγεται, στόμα πρὸς στόμα, ὡς εἴ τις λαλήσει πρὸς ἑαυτοῦ φίλον. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος τὸν Μωσῆν τοῦ Χριστοῦ | διακρίνει f. 142^v οὐχ ὡς τοῦ μείζονι χάριτι κεκοσμημένου, ἀλλ' ὡς δεσπότητος δούλον· φησὶ γὰρ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων· ὁ δὲ Χριστὸς ὡς υἱὸς ἐν τῷ 15 αὐτοῦ οἴκῳ“. Οὐκ ἄρα διὰ τὴν υἰοθεσίαν υἱὸς ὁ Χριστὸς, ὡς οἱ ἅγιοι. Καὶ πολλαχοῦ δὲ ἄλλοθι ἢ Γραφῇ ἰδικῶ τινι τρόπῳ τὸν Χριστὸν υἱὸν Θεοῦ παρὰ τοὺς ἄλλους καλεῖ, ὡς ἢ ἐν τῷ βαπτίσματι φωνή, καὶ τό· „Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός“· καὶ πάλιν· „Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος 20 ἐξηγήσατο“. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς υἰοθετηθέντας συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους καλεῖ ὁ Παῦλος· καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας· „Ἀπέστειλε, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἡμεῖς ἀπολαβῶμεν“, ὡς καθ' ἕτερον τρόπον ὄντος υἱοῦ τοῦ Χριστοῦ, οὐ τῆς υἰότητος τῇ ὁμοιότητι καὶ τῇ μετοχῇ οἱ ἄλλοι υἱοὶ εἰσι καὶ λέγονται. 25

Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις, ἐξηρημένα ὄντα τῷ Θεῷ μόνῳ, ἀποδίδονται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ μὲν τῷ Θεῷ ἐξηρησθαι αὐτὰ δηλὸν ἐν τῷ Λευιτικῷ, ὅπου λέγεται· „Ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς“· καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας ὑμῶν δι' ἐμέ“. Ἀποδίδεται δὲ τῷ Χριστῷ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Ὁ 30 ἁγιάζων γάρ, φησὶ, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἐνὸς πάντες“· καὶ αὐθις ἐν τῇ αὐτῇ· „Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἀπέθανεν“. Αὐτὸς τε ὁ Κύριος ἑαυτῷ μεμαρτύρηκεν, ὡς ἔχει ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐβεβαίωσε θαύματι· καὶ ὁ ἄγγελος αὐτὸ τοῦτο περὶ αὐτοῦ προήγγειλεν· „Αὐτὸς, λέγων, σώσει τὸν 35 λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ“. Ταῦτα δὲ προσήκειν αὐτῷ λέγεται

8 Ioh. 3, 13 5 Ioh. 6, 38 9 Phil. 2, 6-7 14 Heb. 3, 5-6 19 Ioh. 1, 14
28 Gal. 4, 4-5 28 Lev. 20, 8 29 Is. 43, 25 30 Heb. 2, 11 32 Heb. 13, 12
35 Matth. 1, 21

ὡς φύσιν καὶ δύναμιν θεότητος ἔχοντι, οὐχ ὡς ἐνὶ τῶν ἀγιαζομένων καὶ συγχωρουμένων.

Αἱ δὲ τῆς Γραφῆς μαρτυρίαι πρὸς τὸ προκείμενον οὐκ ἰσχύουσιν· ὡς γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ ὑψηλὰ λέγονται κατὰ τὸν τῆς θεότητος λόγον, οὕτω τὰ ὑφειμένα καὶ ταπεινά κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐκ ἄρι ὡς ψιλὸς ἄνθρωπος καὶ χάριτι υἱοθεσίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν υἱὸς Θεοῦ λέγεται.

f. 148

V. — Περὶ τῆς αἰρέσεως Σαβελλίου.

Ἄλλὰ τινὲς ἐκ τῶν γραφῶν τὴν ἀληθῶς καὶ φύσει θεότητα τοῦ Χριστοῦ συννόησαντες, Θεὸν δὲ ἓνα ὁμολογοῦντες, ἓνα Θεὸν τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Πατέρα ἐνόμισαν, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐξ αἰδίου υἱὸς λεγομένου, ἀλλ' ὡς λαβόντος τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα διὰ τοῦ τῆς σαρκώσεως μυστηρίου τῷ γεγεννησθαι ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας, καὶ οὕτω πάνθ' ὅσα ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν σάρκα ἦν καὶ ὑπέμεινε, ἀπεδίδοσαν τῷ Πατρὶ, τὸν αὐτὸν καὶ υἱὸν λέγοντες ἐκ τῆς παρθένου σεσαρκωμένον. Αὕτη δὲ Σαβελλιανῶν ἦν ἡ δόξα, καὶ τῶν λεγομένων ἀπ' αὐτῆς Πατροπασχιτῶν, διαφέρουσα μὲν τῆς προειρημένης τῷ ἀληθῆ καὶ φύσει Θεὸν ὁμολογεῖν τὸν Χριστὸν, ἐκείνης τοῦτ' ἄρνούμενης, κοινωνοῦσα δὲ τῷ τὴν αἰδίου γέννησιν, ἣ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστὸς λέγεται, ὁμοίως ἐκείνη ἐκβάλλειν, τὴν δὲ ἀνθρωπίνην μόνον τιθέναι γέννησιν. Ἴδιον δὲ ἔχει αὕτη ἡ δόξα τὸ μηδὲν ὑφεστῶς νοεῖν πρόσωπον ὑπὸ τῷ ὀνόματι τοῦ Υἱοῦ, διακεκριμένον τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν αὐτὸν καὶ Πατέρα, ιδιότητός τινος ἐπεισελθούσης, καὶ Υἱὸν ὀνομάσθαι. Ἄλλὰ τὸ ψεῦδος ταύτης ῥαδίως ἐλέγχεται. Ὁ γὰρ Χριστὸς οὐ παρθένου μόνον υἱός, ἀλλὰ καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ κηρύττεται ταῖς γραφαῖς, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω δῆλον. Εἰ δὲ μή, ἦν ἂν ὁ αὐτὸς διδοὺς καὶ λαμβάνων τῷ γεννᾶν καὶ γεννᾶσθαι τὸν αὐτόν, ὅπερ ἀδύνατον.

Ἔτι, εἰ τῷ τῆς σαρκώσεως μυστηρίῳ μόνῳ διεκρίνετο ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἂν πρὸ τῆς σαρκώσεως ἡ διάκρισις ἦν αὕτη· καὶ μὴν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην, λέγεται· „Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος“· καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἰωάννου· „Ἴνα ὤμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ Υἱῷ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστῷ“. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν ἦν ἀληθές, εἰ μὴ διεκρίνετο ὑποκειμένῳ ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς.

Ἔτι καὶ ἡ δεῖξις ἐκείνη τῆς μακρίας φωνῆς τοῦ Πατρὸς, μαρτυροῦσης· „Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός“, εἰς ὑποκείμενον ἀναφέρεται πάντως. Καὶ πολλαῖς καὶ ἀπείροις μαρτυρίαις τῆς Γραφῆς ἡ ἀληθῆς διάκρισις τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα δείκνυται. Δι' ὧν δὲ ὁ Σαβέλλιος τὴν δόξαν ἐπι-

χειρεῖ βεβαιούν, οὐκ ἀποδεικνύουσιν ὃ βούλεται, ὡς μετὰ ταῦτα δειχθήσεται· οὐ γάρ διὰ τὸ τὸν Θεὸν ἓνα εἶναι, ἢ τὸν Πατέρα ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ τὸν Υἱὸν ἐν Πατρὶ, ἔφεται καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἐν ὑποκειμένον εἶναι. Δυνατὸν γάρ δύο διακεκριμένων ὑποκειμένων εἶναι τινα ἐνότητα.

VI. — Περὶ τῆς Ἀρείου δόξης περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

6
f. 143^v

Γεγόνασι δέ τινες οὔτε τὴν Φωτεινοῦ στέργοντες δόξαν, οὔτε τὴν Σαβελλίου, καὶ διὰ τοῦτο τὴν μὲν θείαν γέννησιν καὶ πρὸ τοῦ τῆς σαρκώσεως μυστηρίου ἐτίθειον, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, καὶ διακεκριμένον τοῦ Πατρὸς ἀληθῶς, οὐ τῆς αὐτῆς δὲ φύσεως ¹⁰ ἔλεγον εἶναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Οὔτε γὰρ νοεῖν οἳοί τε ἦσαν, οὔτε πιστεύειν ἐβούλοντο δύο τινας τοῖς προσώποις διακεκριμένους μίαν οὐσίαν ἔχειν καὶ φύσιν· καὶ ἐπεὶ τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν αἰδίον ἐπίστευον κατὰ τὴν τῆς πίστεως διδασχὴν, τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν οὐκ ἐξ αἰδίου εἶναι ἐνόμιζον, εἰ καὶ προὔπηρχε τῶν ἄλλων κτισμάτων· καὶ ἐπεὶ πᾶν τὸ μὴ αἰδίον ἐκ ¹⁵ τοῦ μὴ ὄντος γενέσθαι καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκτίσθαι ἀνάγκη, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐκτίσθαι τὸν Υἱὸν ἐνόμιζον τοῦ Θεοῦ. Ἀναγκαζόμενοι δὲ τοῖς ῥητοῖς τῆς Γραφῆς καὶ Θεὸν ὁμολογεῖν αὐτόν, ἓνα μὲν ἔλεγον εἶναι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐ μέντοι κατὰ φύσιν ἀλλὰ κατὰ τινα ὁμοβουλίας ἐνότητα καὶ θείας ὁμοιότητος μετοχὴν ὑπὲρ πάντα τὰ κτίσματα, ὥστε δι' αὐτοῦ ²⁰ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα πᾶσαν ἄλλην συστήσασθαι κτίσιν· ἐπεχείρουν δὲ καὶ ἐκ τῆς Γραφῆς· ἐν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην, ἔφασκον, μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Πατὴρ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ μαρτυρεῖται, καὶ ἐπεὶ ὁ Υἱὸς οὐκ ἔστι Πατὴρ, οὐδ' ἂν ἀληθὴς Θεὸς εἴη.

Ἔτι, ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον πρώτη λέγεται· „Μέχρι τῆς ἐπιφανείας ²⁵ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίους δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνατὸς, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον“, δι' ὧν δείκνυται διάκρισις τοῦ δεικνύοντος Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ δεικνυμένου Χριστοῦ.

Ἔτι, ὁ Κύριός φησιν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ὁ Πατὴρ μου μεῖζων ³⁰ μου ἐστίν“· καὶ ὁ Ἀπόστολος· „Τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ Πατρὶ“. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἤρμωτε λέγεσθαι, εἰ Πατὴρ καὶ Υἱὸς μία ἡ φύσις ἦν.

Ἔτι, τὸ ἐν τῷ Ματθαίῳ· „Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου“, καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ³⁵ αὐτῷ εἰς τὰς χεῖρας“, ἐνδειαν σημαίνουσιν· ὁ δὲ Θεὸς φύσει ἀνεκδεής.

Ἔτι, τὸ διδάσκεισθαι, τὸ βοηθεῖσθαι, τὸ ἐντολὰς δέχεσθαι, τὸ ὑπα-

22 Ioh. 17, 3
85 Ioh. 5, 19

25 I Tim. 6, 14-16

30 Ioh. 14, 28

34 Matth. 11, 27

κούειν, τὸ προσεύχεσθαι, τὸ ἀποστέλλεσθαι, τὸ δοξάζεσθαι, τὸ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀγνοεῖν, τὸ λυπεῖσθαι, τὸ ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα, f. 144 ἀποδίδονται τῷ Χριστῷ διαρρήδην | ἐν ταῖς γραφαῖς. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀρμόζει τῷ ἀληθεῖ καὶ φύσει Θεῷ καὶ τῷ ὕψει αὐτοῦ καὶ τῇ μεγαλειότητι.
 5 Οὐκ ἄρα τῆς αὐτῆς φύσεως ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τῷ Πατρὶ.

Ἄλλὰ μὴν καὶ πρωτότοκος λεγόμενος τῆς κτίσεως, ὡς ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῇ, συναριθμεῖται τοῖς κτίσμασιν, ὡς πρώτην ἐν αὐτοῖς ἔχων τάξιν. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς εὐχόμενος ὑπὲρ τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν Πατέρα· „Ἴνα ὡσι, φησὶν, ἐν, καθὼς καὶ ἡμεῖς
 10 ἐν ἐσμεν“· οὐκ ἐβούλετο δὲ τοὺς μαθητὰς κατ' οὐσίαν ἐν εἶναι. Οὐκ αὐτὸς ἄρα καὶ ὁ Πατὴρ ἐν εἶσι κατ' οὐσίαν. Κτίσμα ἄρα καὶ ὑποτεταγμένον ἔπεται εἶναι.

Αὕτη δὲ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου ἡ δόξα καὶ δοκεῖ τῆς Πλατωνικῶν προελθεῖν δόξης, οἱ τὸν ἄκρον Θεὸν ὑπέθεντο πατέρα καὶ δημιουργὸν
 15 πάντων, παρ' οὗ πρῶτον προελθεῖν νοῦν τινα, ἐν ᾧ πάντων εἶναι τὰ εἶδη, ἀνώτερον πάντων, ὃν πρῶτον ὠνόμαζον νοῦν, καὶ μετὰ τοῦτον, τὴν ψυχὴν τοῦ παντός, καὶ ἐφεξῆς τὰ ἄλλα κτίσματα. Ὅσα δὲ ἐν ταῖς γραφαῖς περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγεται, ταῦτ' ἐκείνοι τῷ πρώτῳ νῷ ἀντίθεσαν, καὶ μάλιστα ἔτι καὶ ἡ θεία Γραφή σοφίαν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει, καὶ
 20 Λόγον Θεοῦ. Καὶ ταύτη τῇ δόξῃ, καὶ Ἀβινσένας συνάδει, ὅς ὑπὲρ τὴν τοῦ πρώτου οὐρανοῦ ψυχὴν πρώτην νόησιν ὑποτίθησι, κινουσαν τὸν πρῶτον οὐρανόν, ὑπὲρ ἣν περαιτέρω τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἄκρῳ ἐτίθετο. Οὕτω τοίνυν οἱ Ἀρειανοὶ ὑπέλαβον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κτίσμα εἶναι, τὰ ἄλλα κτίσματα ὑπερβαῖνον, δι' οὗ μέσου τὸν Θεὸν πάντα δημιουργῆσαι, μάλισθ' ἔτι καὶ
 25 τῶν φιλοσόφων τινὲς ὑπέθεντο τάξει τινὶ τὰ πράγματα ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς προελθεῖν οὕτως, ὥστε διὰ τοῦ πρώτου κτισθέντος δημιουργηθῆναι πάντα τὰ ἄλλα.

VII. — Ὅπως ἐναντιοῦται τὰ τοῦ Ἀρείου τῇ περὶ τοῦ Υἱοῦ
 30 τοῦ Θεοῦ τῆς Γραφῆς ἀποφάσει.

Φανερώς δ' ἂν τις συνίδοι ταύτην τὴν δόξαν ἐναντιουμένην τῇ θείᾳ Γραφῇ, ἀκριβῶς αὐτῆς θεωρήσας τὰς ῥήσεις. Αὐτίκα γὰρ ὁ Ἀπόστολος διακρίνει τὴν υἰότητα τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους λέγων· „Τίνι δὲ τῶν ἀγγέλων εἶπέ ποτε, Υἱὸς μου εἰ σύ· ἐγὼ
 35 σήμερον γεγέννηκά σε“· περὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο εἰρησθαι λέγει.

Ἔτι, ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός“, καὶ εἰ ἐλέγετο υἱὸς κατὰ
 f. 144 τὸν τῆς δημιουργίας λόγον ὡς οἱ ἄγγελοι, | οὐκ ἂν μονογενὴς ἐλέγετο.

Ἔτι, ἐν τῷ ἐσχάτῳ τῆς Ἰωάννου πρώτη λέγεται· „Ἴνα ὦμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ“· ἀληθινὸς δὲ υἱὸς ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ γεννῶντος γεγεννημένος, τῶν μαθητῶν ἢ φίλων, ἢ ὧν φροντίδα ποιούμεθα κατὰ τινὰ ὁμοιότητα λεγομένων.

Ἔτι, ἐν τῷ αὐτῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου ὑποτέτακται· „Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος“· Οὐκ ἄρα υἱὸς τῷ τῆς δημιουργίας λόγῳ.

Ἔτι, ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους λέγεται· „Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεός“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „Ἀπεκδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“· καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ· „Ἀναστήσω τῷ Δαυὶδ σπέρμα δίκαιον“, καὶ μετὰ ταῦτα· „Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὄνομα ὃ ὀνομάσουσιν αὐτόν, Θεὸς δίκαιος“, ὅπου ἐν τοῖς Ἑβραίοις ἐστὶ καὶ τὸ τετραγράμματον ὄνομα, ὃ περὶ τοῦ Θεοῦ μόνου νενόμισται γράφεσθαι.

Ἔτι, εἰ ἀληθὴς ἐστὶν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀληθὴς Θεός ἐστιν, ὡς κατὰ τὸ ὅμοιον τοῦ γεννῶντος εἶδος προϊών, καὶ ὡς ὁ τοῦ ἀνθρώπου υἱός, ἀνθρω-
πός ἐστιν.

Ἔτι, ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς λέγεται· „Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος“· οὐδὲν δὲ κτίσμα τὸ πλήρωμα τῆς θείας ἀγαθότητος δέχεται, ἀλλ' ἐν ὑποβάσει τινὶ μετέχει ταύτης.

Ἔτι, ἐν τῇ αὐτῇ λέγεται, ὅτι „ἐν τῷ Χριστῷ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀπόκρυφοι“· Οὐκ ἄρα τοῦ Χριστοῦ ὁ νοῦς ἀποδίδει τι τοῦ θείου νοῦ· ὁ δὲ κτιστὸς νοῦς ἀποδίδει.

Ἔτι, ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην φησὶν ὁ Κύριος· „Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστὶν“· καὶ αὐθις· „Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ“. Ἄλλ' ὅπερ ὁ Θεὸς ἔχει ἐν ἑαυτῷ οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ, ὡς δέδεικται. Ἡ αὐτὴ ἄρα οὐσία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ.

Ἔτι, ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους λέγεται, ὅτι „ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πρὶν ἑαυτὸν κενῶσαι μορφὴν δούλου ἡγουν ἀνθρώπου λαβών, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπῆρχεν“· διὰ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ μορφῆς οὐδὲν ἕτερον ἢ ἡ θεία φύσις νοεῖται.

Ἔτι, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἴσος τῷ Πατρί, αὐτοῦ τοῦτο τοῦ Υἱοῦ εἰπόντος περὶ ἑαυτοῦ, ὡς Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ Θεῷ ἴσος, ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ἀληθῶς μαρτυρεῖ. Οὐδὲν δὲ κτιστὸν ἴσον ἐστὶ τῷ Θεῷ. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι „οὐχ ἄρπαγμόν ἠγγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“.

Ἔτι, οὐδὲν κτίσμα ὅμοιον τῷ Θεῷ κατὰ τελείαν ὁμοιότητα. Ἄλλ' ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει ζωὴν ὅμοίαν τῷ Πατρί τελείως, | ὡς ἐν τῷ κατὰ f. 145

1 I Joh. 5, 20 5 I Joh. 5, 20 7 Rom. 9, 5 8 Tit. 2, 18 10 Ier. 33, 5-6
17 Col. 2, 9 20 Col. 2, 8 23 Ioh. 16, 15 27 Phil. 2, 6-7 34 Phil. 2, 6

Ἰωάννην· „Ὡσπερ γὰρ ἔχει ὁ Πατήρ ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ“.

Ἔτι, εἰκὼν ἐστὶ τελεία ὁ Υἱός, παριστώσα τὸν Πατέρα, ὡς ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς λέγεται· „Ὅς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου“· καὶ ἵνα μὴ νομισθῇ εἰκὼν ἀποδέουσα καὶ μὴ δυναμένη παριστᾶν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους λέγεται σαφέστερον· „Ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ“.

Ἔτι, ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς· „Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθησαν πάντα τὰ ἐν οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“· Ἄλλ' οὐδὲν τῶν ὄντων ἐν τινὶ γένει ἐστὶν αἷτιον καθόλου τῶν ὄντων ἐν ἐκείνῳ τῷ γένει, ἢ αἷτιον ἂν ᾦν ἑαυτοῦ.

Ἔτι, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ δέδεικται, οἱ ἄγγελοι οὐ δύνανται παράγεσθαι εἰ μὴ διὰ δημιουργίας. Ἄλλ' ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, παρήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ εἶναι, καὶ ὁ Ἀπόστολος φησὶν· „Εἴτε θρόνοι, εἴτε ἀρχαί, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἐξουσίαι, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθησαν“· Δημιουργὸς ἄρα ἐστὶ καὶ οὐ κτίσμα.

Καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς λέγεται· „Πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους, ὅτι „φέρει τὰ σύμπαντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ“, καὶ τὰ ἐξῆς· Ἴνα δὲ μὴ δοκοῖη τοῖς Ἀρειανοῖς ὡς ὄργανον τοῦ πρώτως ποιούντος ποιεῖν ὁ Υἱός, καὶ οὐ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει, λέγεται ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Πάντα ὅσα ὁ Πατήρ ποιεῖ, καὶ ὁ Υἱός ὁμοίως ποιεῖ“· Ἐὐδ' αὐτὸ ὑπὸ δυοῖν γενέσθαι ἀδύνατον, εἰ μὴ μιᾷ δυνάμει τῷ ἀριθμῷ, ἂν ᾦ ἡ δύνάμις, ἢ ποιούσιν, τελεία, ὡσπερ ἡ τοῦ Θεοῦ δύνάμις, τελειοτάτη καὶ ἀπειρος. Μιᾷ τοίνυν δυνάμει ποιούσιν, ὥστε καὶ μίαν ἔχουσι φύσιν τῷ ἀριθμῷ· τῇ γὰρ φύσει ἡ δύνάμις ἔπεται.

Ἔτι, ἡ μακαριότης ἡμῶν ἐν τῷ Υἱῷ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν“.

Ἔτι, λέγεται ἐν Ψαλμοῖς· „Προσκυνήσατε αὐτῷ πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ“· καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ἴνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα· Ἐν τῷ Θεῷ δὲ μόνῳ ἡ μακαριότης ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῷ Θεῷ μόνῳ ἡ τῆς λατρείας τιμὴ ἀποδίδοται· Ἀληθῆς ἄρα υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστός, καὶ οὐ κτίσμα, ἐκ τῶν εἰρημένων δείκνυται, καὶ ἄλλων πλειόνων ὁμοίων.

f. 145^v Φανερόν οὖν ὅτι μόνη ἡ καθολικὴ πίστις ἀληθῶς ὁμολογεῖ τὴν γέννησιν ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ τὴν θείαν φύσιν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς λαβεῖν

1 Ioh. 5, 26	4 Col. 1, 15	6 Heb. 1, 3	8 Ioh. 1, 3	9 Col. 1, 16
14 Col. 1, 16	17 Col. 1, 17	18 Heb. 1, 3	21 Ioh. 5, 19	27 Ioh. 17, 3
29 Ps. 81, 11	30 Ioh. 5, 28			

τὸν Υἱὸν τὴν γέννησιν ἀναφέρουσα, οὐχ ὡς ὁ μὲν Φωτεινὸς καὶ Σαβέλλιος ἐπὶ τὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν λαβεῖν, ὁ δὲ Ἄρειος φύσιν τινὰ κτιστὴν, τιμιωτέραν πάντων κτισμάτων. Ἄλλ' ἐκείνων μὲν ἡ διαφορὰ πρὸς ἀλλήλους τῶν αἵρετικῶν καὶ κοινωνία δῆλη ἐκ τῶν προειρημένων. Ἡ δὲ καθολικὴ πίστις, μὴ συγχωροῦσα, μετὰ μὲν Ἀρείου καὶ Φωτεινοῦ, κατὰ 5 Σαβελλίου ἕτερον εἶναι πρόσωπον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν γεννητόν, τὸν δὲ Πατέρα πάντη ἀγέννητον ὁμολογεῖ· μετὰ δὲ Σαβελλίου κατὰ Φωτεινοῦ καὶ Ἀρείου τὸν Χριστὸν ἀληθῆ καὶ φύσει Θεὸν καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως τῆ Πατρὶ, εἰ καὶ μὴ αὐτοπρόσωπον· ἐξ οὗ τὴν τῆς καθόλου ἀληθείας κρίσιν λαβεῖν δυνατόν. Τοῖς μὲν γὰρ ἀληθέσι καὶ τὸ ψεῦδος 10 συμμαρτυρεῖ, τὰ δὲ ψευδῆ οὐ τοῖς ἀληθέσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς ἐναντιοῦται.

VIII. — Λύσεις τῶν παρὰ τοῦ Ἀρείου εἰσαγομένων ῥημάτων.

Ἐπεὶ δὲ ἀλήθειαν ἀληθεῖα ἐναντίαν εἶναι ἀδύνατον, ἄχρηστα πρὸς 15 τὴν δόξαν αὐτῶν εἰσι τὰ τοῖς Ἀρειανοῖς ἀρπαζόμενα ῥητά· ἡμεῖς γάρ, εἰ καὶ Θεὸν τὸν Πατέρα ὁμολογοῦμεν, καὶ τὸν Υἱὸν Θεόν, ἀλλ' οὐκ ἀφιστάμεθα τοῦ Θεοῦ ἕνα φρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν, τὴν αὐτὴν ἀριθμῶ οὐσίαν καὶ φύσιν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκ τῶν γραφῶν εἶναι μεμαθηκότες, οὐχ ὥσπερ ἐν δυσὶν ἀνθρώποις ἑτέρα καὶ ἑτέρα ἀριθμῶ ἀνθρωπότης ἐστίν· τῷ δὲ 20 τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μόνον ἀληθινὸν Θεὸν εἶναι μᾶλλον ἔπεται τὸ τὴν μόνην καὶ ἀληθῆ θεότητα καὶ τῷ Υἱῷ προσήκειν ἢ μὴ ἀρμόζειν, ἐπειδὴ ἑαυτὸν Υἱὸν ἐμαρτύρει τοῦ Πατρὸς Θεὸν ὄντα, ἐν ᾧ ἡ ἀληθῆς θεότης μόνῃ ἐστίν. Ὅθεν ὁ Ἰωάννης, ὥσπερ ἐξηγούμενος ταῦτα τοῦ Κυρίου τὰ ῥήματα, καὶ Θεὸν εἶναι τὸν Υἱὸν ἀληθῆ, καὶ ἀληθῆ υἱόν, καὶ ἐν αὐτῷ 25 τὴν αἰώνιον εἶναι λέγει ζωὴν. Φάσκει γὰρ ἐν τῷ τέλει τῆς κανονικῆς· „Ἰνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθῆ Θεόν, καὶ ὦμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ Υἱῷ αὐτοῦ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθῆς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος“. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς εἰς εἰς Θεός, τὸ περὶ τοῦ Πατρὸς τῷ τῆς θεότητος λόγῳ λεγόμενον καὶ τῷ Υἱῷ πρόσκειται, καὶ ἀνάπαλιν· τῷ γάρ· „Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν 30 Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὔτε τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱός“, οὐκ ἀποκλείεται τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως ὁ Πατήρ, ἢ ὁ Υἱός. Οὕτω κἀνταῦθα | τῷ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν εἰπεῖν τὸν Πατέρα οὐκ ἀποκλείεται f. 146 αὐτὸς τῆς ἀληθοῦς θεότητος. „Μακάριος δὲ καὶ μόνος δυνατός“, καὶ τὰ ἐξῆς, οὐχ ὁ Πατήρ ὀνομάζεται, ἀλλὰ τὸ κοινὸν Πατρὶ καὶ Υἱῷ· ὅτι γὰρ 35 καὶ τῷ Υἱῷ ταῦτα προσήκει, ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φανερώς δείκνυται, ὅπου λέγεται ὡς „ἐνεδέδυτο στολὴν ἔρραντισμένην αἵματι, καὶ ἐκαλεῖτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ Λόγος Θεοῦ“· καὶ μετὰ ταῦτα προστίθησιν ὡς „εἶχεν ἐν τῷ